לך לך ב

א. אין סוף הל' מילה[1] פירט אויס דער רמב"ם וועגן דער מעלה פון מצות מילה: כל מצות התורה נכרתו עליהן שלש בריתות[2] שנאמר כו', ועל המילה נכרתו שלש עשרה בריתות עם אברהם אבינו[3] ואתה[4] בריתי ביני וביניך (און רעכנט אויס אלע בריתות[5] ביז) . . ואת בריתי אקים את יצחק[6].

אז מילה איז „נכרתו עלי' שלש עשרה בריתות", איז מקורו — ווי דער כסף משנה צייכנט אן — די משנה „ספ"ג דנדרים"[7]: גדולה מילה שנכרתו עלי' שלש עשרה בריתות.

דער רמב"ם איז אבער מוסיף אויף לשון המשנה: א) אז די י"ג בריתות נכרתו „עם אברהם אבינו". ב) ער איז מפרט די אלע י"ג בריתות.

אעפ"י אז דאס איז פארשטאנדיק, ווייל מכללי הרמב"ם איז אז ער איז מעתיק לשון המשנה כו'[8], און אלס א ספר פון „הלכות הלכות"[9] איז ער (כמה פעמים) מוסיף ומבאר בלשון המשנה כדי די הלכה זאל ארויסקומען מוסבר[10] וברור[11] — פונדעסטוועגן, פאדערט זיך ביאור בנדו"ד:

דער מקור אויף דברי הרמב"ם — אויף „עם אברהם אבינו" און אויף דעם פירוט פון די י"ג בריתות, איז (לכאורה) אין ירושלמי נדרים[12], דער מאמר פון רבי יוחנן בר מרי': „כתיב ביום[13] ההוא כרת ה' ברית את אברם[14] לאמר וגו' עד ואת בריתי אקים את יצחק וגו'" —

מען דארף אבער פארשטיין: פאר־וואס איז דער רמב"ם משמיט דעם ערשטן פסוק וואס דער ירושלמי ברענגט „ביום ההוא כרת ה' את אברם

---

1) להעיר שבצילום כת"י מספר הרמב"ם שבו מופיעה חתימתו של הרמב"ם „הוגה מספרי אני משה ברבי מיימון ז"ל" (נדפס בסו"ס הרמב"ם הוצאת פרדס) — כאן הוא גמר ספר אהבה, וכתוב: „נגמר ספר שני בעזרת שדי ומנין פרקים של ספר זה ששה וארבעים . . (והולך ומונה מנין ההלכות והפרקים של כל ספר שני) ברוך הנותן ליעף כח" — ולא כלפנינו, שגמר ספר שני בא לאחר „סדר תפלות כל השנה".

2) בכת"י ס' הרמב"ם (הנ"ל הערה 1) מוסיף „בלבד".

3) בכת"י ס' הרמב"ם (הנ"ל הערה 1) מוסיף כאן „שני".

4) פרשתנו יז ב.

5) בפרשתנו שם, ד. ז (ב' בריתות). ט, יו"ד. יא. יג (ב' בריתות). יד. יט (ב' בריתות). ובכת"י ס' הרמב"ם (הנ"ל הערה 1) — משמיט כמה תיבות שישנן בדפוסים שלפנינו.

6) שם, כא.

7) לא, ב.

8) ראה יד מלאכי כללי הרמב"ם אות ב; אות ה ואות כד.

9) לשון הרמב"ם בהקדמתו לספר היד.

10) לכאורה יש לומר שזהו הטעם להוספה „עם אברהם אבינו", כיון שבא בהמשך ובשינוי מכל מצות התורה, שהבריתות היו עם כל ישראל, לכן מוסיף דעל המילה נכרתו שלש עשרה בריתות עם אברהם אבינו. וראה לקמן הערה 17.

11) ראה יד מלאכי שם אות כד (מב"י לטיו"ד ר"ס רא).

12) פ"ג ה"ט.

13) פרשתנו טו, יח.

14) כן הובא בירושלמי, ובהפסוק הוא בשינוי הסדר. ובפני משה העתיק כבכתוב. וכ"ה במאירי נדרים שם.

---

*) ועד"ז הוא ברמב"ם דפוס רומי ר"מ.

ברית לאמר גו״ ובפרט אז דער פסוק שטייט אין דער פרשה פריער[15]?

ב. בפשטות: דער רמב״ם רעכנט אויס י״ג בריתות אין פרשה — אן דעם פסוק „ביום ההוא גו״ — איז מובן אז ער האלט אז דער פסוק איז ניט בכללם. והטעם, איז ווי דער רמב״ם איז מפרש אין פירוש המשניות[16]: „וי״ג בריתות הם מלת ברית ובריתי הנכפלים במצות הש״י לאברהם אבינו בברית מילה במעמד אחד בפני עצמו״[17] — און דאס זיינען נאר די וועלכע דער רמב״ם איז מפרט.

משא״כ דער פסוק „ביום ההוא כרת ה׳ את אברם ברית לאמר״ רעדט וועגן א ברית (א) וואס איז ניט געווען „במעמד אחד״ מיט די אנדערע בריתות (נאכ־מער: ס׳איז געווען בהפסק כו״כ שנים[18]), און (ב) וואס איז ניט געווען בשייכות מיט ברית מילה, נאר ברית בין הבתרים אויף נתינת הארץ[19] לזרעו של אברהם[20].

אבער לפ״ז איז ניט מובן לאידך, פאר־וואס דער ירושלמי ברענגט יא דעם פסוק „ביום ההוא כרת ה׳ וגו״.

נאכמער תמי׳: דער מאמר אין ירו־שלמי קומט מסביר זיין וואס די משנה זאגט אז אויף מילה „נכרתו שלש עשרה בריתות״ — ווי עס ווערט אויסגעפירט אין דעם מאמר הנ״ל בירושלמי „שלש עשרה בריתות״ — און אויב מ׳רעכנט אויך דעם פסוק „ביום ההוא כרת ה׳ גו״, קומט אויס אז עס שטייען ניט י״ג בריתות, נאר י״ד[21]!

ג. אין מפרשים זיינען דא כמה תירו־צים אויף דעם:

א) (אויך) אין ירושלמי דארף שטיין ניט דער פסוק „ביום ההוא כרת גו״ נאר דער פסוק „ואתנה בריתי״[22] ווי דער רמב״ם רעכנט; מ׳געפינט אבער אין ראשונים[23], אז זיי זיינען מעתיק פון ירושלמי גירסא הנ״ל, אז דער פסוק „ביום ההוא כרת״ ווערט געוויינטלעך איינער (און ערשטער) פון די י״ג בריתות — ולפירושם

ב) לדעת הירושלמי רעכנט מען ניט איינע פון די אנדערע לשונות של ברית וואס שטייען בפרשת מילה (דעם פסוק[24]

---

15) ראה גם תוד״ה שנכרתו — נדרים שם: צא וחשוב [מואתנה] (את) בריתי ביני וביניך עד בריתי אקים את יצחק יש י״ג בריתות. ולהעיר שגם במנורת המאור (לר״י אלנקאוה ח״ד פרק המצות ריש שער העשירי) מפרט כל הי״ג בריתות כברמב״ם.

16) נדרים שם.

17) בהוצאת קאפח: שנכפלה בציווי ה׳ לאברהם במילה במחזה אחד בעצמו (ועד״ז הוא בפיה״מ שהועתק במאירי שם: בעדות אחת בעצמו). וראה דברי ירמ׳ על הרמב״ם כאן — הדיוק בזה, דרק זה מורה על גודל מעלתו. ע״ש (וראה תוי״ט נדרים שם). ועפ״ז יש לומר שלכן הוסיף הרמב״ם ביד כאן „עם אברהם אבינו״ (וגם מפרט כל הי״ג בריתות) להדגיש דהוי במעמד אחד דרק אז מובנת המעלה בי״ג בריתות.

18) כפשטות המשך הכתובים — דרק אחרי ברית בין הבתרים בא הסיפור בנוגע הגר ולידת ישמעאל כו׳ — בהיות אברהם בן פ״ו שנה (פרשתנו שם טז, א ואילך), וברית מילה — בהיותו בן צ״ט.

ויתירה מזו: לפרש״י בא (יב, מ), הרי ברית בין הבתרים הי׳ בהיותו בן ע׳ שנה — כ״ט שנים לפני הציווי על המילה.

19) להעיר מטור״ד סי׳ רס: ובזכותה (דהמילה) נכרת לו ברית על נתינת הארץ. וראה ב״י וב״ח שם. וראה ב״ר פמ״ו, ט.

20) כבהמשך הכתוב שם.

21) ועפ״ז מובן שדוחק לומר דלהירושלמי גם הפסוק „ביום ההוא כרת ה׳ גו״ שייך לברי״מ, כמו בתנחומא פרשתנו כ.

22) פני משה לירושלמי שם.

23) מאירי נדרים שם. חמרא וחיי סנהדרין (נט, ב) — בשם הרא״ש.

24) שבפרשתנו שם, יד.

„את בריתי הפר")[25], אדער מ'רעכנט דעם פסוק[26] „והקימותי את בריתי אתו לברית עולם" אלס איין ברית[27], ניט ווי דער רמב"ם וואס רעכנט זיי פאר צוויי בריתות. ולפ"ז קומט אויס, אז דער רמב"ם איז מחולק מיט דעת הירושלמי.

אבער: אזוי וואלט מען געקענט זאגן, ווען עס וואלט געווען א מקור (מחז"ל), אז די י"ג בריתות ווערן גערעכנט בהתאם צו דברי הרמב"ם; וויבאלד אבער אז מ'געפינט עס ניט[28], און דער איינציקער מקור איז דער ירושלמי הנ"ל,

(דער בבלי איז סותם און איז ניט מפרט וועלכע זיינען די י"ג בריתות. וי"ל אז ער איז זיך סומך אויפ'ן ירושלמי שקדם בזמן להבבלי — ואכ"מ)

— איז מסתבר, אז דער ירושלמי און דער רמב"ם, איז עס ניט א פלוגתא ביניהם, נאר ע"ד מר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי.

ד. וועט מען דאס פארשטיין בהקדם הביאור אין די צוויי לעצטע הלכות אין רמב"ם סוף הל' מילה, וז"ל (אין דער ערשטער פון די צוויי הלכות): „מאוסה היא הערלה שנתגנו בה הגוים[29] שנאמר[30] כי כל הגוים ערלים. וגדולה היא המילה שלא נקרא אברהם אבינו שלם עד שמל שנאמר[31] התהלך לפני והי' תמים ואתנה[32] בריתי ביני וביניך וגו'[33] וכל המפר בריתו של אברהם אבינו והניח ערלתו או משכה אע"פ שיש בו תורה ומעשים טובים[34] אין לו חלק לעולם הבא". און דערנאך, אין דער הלכה שלאח"ז: „בא וראה כמה חמורה מילה שלא נתלה למשה רבינו עלי' אפילו שעה אחת אף ע"פ שהי' בדרך וכל מצות התורה נכרתו עליהן שלש בריתות כו' ועל המילה כו'" (כנ"ל ריש סעיף א).

דער מקור הפרטים פון די ביידע הלכות איז די זעלבע משנה אין נדרים. דער רמב"ם אבער איז משנה דעם סדר און אויך דעם לשון בכמה דברים:

אין דער משנה איז נאך דעם מאמר „מאוסה היא הערלה" קומען די מאמרים ועל הסדר: ר"י אומר גדולה מילה שנכרתו עלי' שלש עשרה בריתות, רבי יוסי אומר גדולה מילה שדוחה את השבת החמורה[35], רבי יהושע בן קרחה

---

25) חמרא וחיי שם. וכן כתב בשירי קרבן לירושלמי שם.

26) פרשתנו שם, יט.

27) ראה בהגה"ה במאירי נדרים שם. וראה עמודי ירושלים לירושלמי שם.

28) בעמודי ירושלים שם מביא מס' המפתח לרבינו נסים גאון שגם שם קחשיב הי"ג בריתות, אך שם נדפסו בשיבוש וכמ"ש המג' שם.

29) בכת"י ס' הרמב"ם (הנ"ל הערה 1) „הרשעים". וכ"ה במשנה שבבבלי, ירושלמי וע"י, ובדפוסי משניות — כולל נוסח הרמב"ם (ראה פיה"מ הוצאת קאפח).

אבל נלפענ"ד שכ"ז שינוי הצענזור, דהרי מפורש בהכתוב שמביא (במשנה ו)ברמב"ם „כי כל הגוים ערלים".

30) ירמי' ט, כה.

31) פרשתנו יז, א־ב.

32) במשנה (בכל הנ"ל הערה 29) ליתא ההמשך „ואתנה בריתי גו'". וראה שינויי נוסחאות למשניות שם. פרש"י נדרים שם בסוף הע'. וכ"ה בגמ' שם לב, א. וצ"ע בתוי"ט נדרים שם ד"ה שכל המצות כו'. ואכ"מ.

33) בכת"י ס' הרמב"ם (הנ"ל הערה 1) ליתא „וגו'", ולכאורה הטעם — דאינו נוגע כאן ההמשך הנרמז בוגו', אלא שהביא התחלת הפסוק „ואתנה בריתי גו'" לבאר ד„התהלך לפני והי' תמים" הוא בנוגע למילה (וראה בהנסמן בהערה הקודמת).

34) בכת"י ס' הרמב"ם (הנ"ל הערה 1) (במקום „תורה . . טובים"): מעשים טובים הרבה. אבל במשנה הוא כבפנים (תורה ומע"ט). וראה שינויי נוסחאות למשניות שם.

35) כגירסת הב"ח.

אומר גדולה מילה שלא נתלה למשה הצדיק עלי' (אפילו[35]) מלא שעה אחת, רבי נחמי' אומר גדולה מילה שדוחה את הנגעים, רבי אומר גדולה מילה שכל המצות שעשה אברהם אבינו לא נקרא שלם עד שמל שנאמר התהלך לפני והי' תמים[36].

דער רמב"ם ברענגט דאָ ניט די צוויי מאמרים אַז „גדולה מילה" וואָס זי איז דוחה את השבת און דוחה נגעים, קען מען זאָגן אַז ער איז זיך סומך אויף דעם וואָס ער האָט זיי שוין פריער, אין הל' מילה[37], געבראַכט להלכה: „מילה בזמנה דוחה את השבת . . ובין בזמנה ובין שלא בזמנה דוחה את הצרעת".

מ'דאַרף אָבער פאַרשטיין, פאַרוואָס ער איז משנה דעם סדר בנוגע די אַנדערע מאמרים: צום ערשטן, גלייך נאָך „מאוסה היא הערלה", ברענגט ער דעם לעצטן מאמר „גדולה היא המילה שלא נקרא אברהם אבינו שלם כו'", לאחר ברענגט ער בתור מאמר בפ"ע פון מסכת אבות[38] „כל המפר בריתו של א"א כו' אין לו חלק לעוה"ב", און ערשט דערנאָך שטעלט ער בהלכה בפ"ע דעם מאמר אין אונזער משנה „שלא נתלה למשה רבינו עלי' אפילו שעה אחת", און צום סוף — דעם ערשטן מאמר אין דער משנה, מעלת המילה אַז „נכרתו עלי' י"ג בריתות"?

ה. בפשטות יש לומר, אַז דער רמב"ם שטעלט אויס דעם סדר המאמרים — בהתאם מיט דעם (ווי דער רמב"ם נעמט אַן דעם) חילוק בתוכנם, והיינו אַז אין דעם זיינען דאָ צוויי סוגי מעלות, וואָס ער צעטיילט זיי אין צוויי באַזונדערע הלכות:

אין דער ערשטער הלכה (הלכה ח) רעדט דער רמב"ם די ענינים אין ברית מילה וועלכע זיינען בשייכות להגברא — און דער סוג איז כולל די שלילה — דאָס וואָס „מאוסה היא הערלה שנתגנו בה הגוים", און דעם חיוב — „גדולה היא המילה שלא נקרא אברהם אבינו שלם עד שמל כו'": און דעריבער ברענגט ער בהמשך לזה אויך דעם מאמר פון מס' אבות „כל המפר בריתו כו' אין לו חלק לעוה"ב", וואָס איז בנוגע צום גברא.

אין דער צווייטער הלכה (הלכה ט) רעדט דער רמב"ם וועגן די ענינים בנוגע צו דער מעשה און חפצא של (מצות) מילה, און דערפאַר ברענגט ער די אַנדערע מאמרי חז"ל: „שלא נתלה למשה רבינו עלי' אפילו שעה אחת" (אַן ענין אין שלילה), און „כל מצות התורה נכרתו עליהן ג' בריתות כו' ועל המילה נכרתו י"ג בריתות עם אברהם אבינו" (אַן ענין אין חיוב).

עס איז אָבער ניט פאַרשטאַנדיק, וואָס דער רמב"ם איז משנה: א) אין דער משנה איז דער לשון „גדולה מילה" ביי ביידע ענינים: „גדולה מילה שנכרתו עלי' י"ג בריתות", „גדולה מילה שלא נתלה לו למשה כו'". — דער רמב"ם אין דער ערשטער הלכה זאָגט (כלשון המשנה) „גדולה היא המילה שלא נקרא אברהם אבינו שלם עד שמל כו'", אָבער אין דער צווייטער הלכה איז ער משנה מלשון המשנה גדולה און זאָגט „בא וראה כמה

---

36) במשנה שלפנינו, בא בסוף המשנה: דבר אחר גדולה מילה שאילמלא היא לא ברא הקב"ה את עולמו שנאמר כו'. ובירושלמי וע"ש (וראה הנסמן על הגליון בגמ' שם) מוסיף עוד: דבר אחר גדולה המילה שהיא שקולה כנגד כל המצות שבתורה כו'. אבל בנוסח המשנה של הרמב"ם ליתא. וראה שינויי נוסחאות במשניות.

37) פ"א ה"ט.

38) פ"ג מי"א.

חמורה[39] מילה שלא נתלה למשה כו'"[40], און בהמשך לזה זאגט ער (בוא"ו המוסיף) „וכל מצות התורה כו'" וואס פון פשטות לשונו איז משמע אז דער וואָרט „חמורה" באציט זיך אויך צום צווייטן ענין, וואס אויף מילה „נכרתו שלש עשרה בריתות" —

אויך פאַדערט זיך ביאור: ב) אין דער משנה שטייט בלויז „גדולה מילה שנכרתו עלי' י"ג בריתות" ניט דער־מאַנענדיק דעם יתרון פון מילה לגבי כל מצות התורה, וואס דער ענין וועלט גע־בראַכט אין גמרא במק"א (במס' ברכות[41]): „צריך שיקדים ברית לתורה שזו נתנה בשלש בריתות וזו נתנה בי"ג בריתות".

ג) דער רמב"ם ברענגט דאַס ניט מיטן לשון (ע"ד לשון הגמרא) „כל התורה (כולה) נכרתו עלי' (נתנה ב)ג' בריתות" [כלשונו פריער אין הל' ברכות[42] וועלן ער ברענגט דעם מאמר הנ"ל אין ברכות], נאָר ער זאגט: „כל מצות התורה נכרתו עליהן כו'".

ו. וי"ל הביאור אין דעם:

אין ברית מילה זיינען דאָ צוויי ענינים*[42]: א) דער ענין כללי פון ברית, ב) ברית אַלס מצוה פרטית.

ועד"ז ווי מען געפינט בכמה מצות, לדוגמא ביי מצות תפלה: דער ענין העבודה פון תפלה — וואָס מ'לערנט[43] אַפּ פון „לעבדו בכל לבבכם"[44], „ועבדתם את ה'א"[45] — איז „מהציווים הכוללים"[46]; אין דעם איז אַבער אויך פאַראַן אַן ענין פרטי, וואָס דאָס איז דער ציווי לתפלה (בדיבור).

[וואָס דערפאַר רעכנט דער רמב"ם אין מנין התרי"ג מצות אויך מצות התפלה, כאטש אַז ער שרייבט אין די שרשים[47] אַז „אין ראוי למנות הציווים הכוללים התורה כולה", ווי תפלה, מ'רעכנט עס אַבער ווייל (ווי דער רמב"ם זאגט) „יש[46] בו יחוד אחר שהוא ציווי לתפלה"].

ועד"ז בענין התשובה: ס'איז דאָ דער ענין (כללי) פון תשובה — חרטה על העבר וקבלה על להבא, וואָס איז מהציוויים הכוללים און איז פאַרבונדן מיט קבלת עול מלכות שמים (וואָס דערפאַר וועלט עס ניט גערעכנט אין מנין המצות); און פאַראַן דער ענין פרטי פון תשובה, וואָס באַשטייט פון וידוי דברים (און דאָס וועלט גערעכנט אין רמב"ם במנין המצות[48]).

און ס'איז פאַרשטאַנדיק, אַז ביים מקיים זיין דעם ענין מיוחד פון תפלה (— בדיבור) אַדער תשובה (— בוידוי דברים) האָט מען ניט נאָר דעם גדר פרטי שבזה נאָר אויך דעם ענין כללי פון תפלה און תשובה, הכולל התורה כולה.

---

39) ראה דברי ירמי' כאן.

40) השינוי ברמב"ם שכתב „למשה רבינו" במקום „למשה הצדיק" שבמשנה, לכאורה יש לומר שבא להדגיש שהוא דבר הנוגע לכאו"א לא רק למשה הצדיק — אף שכבר פסק לעיל (פ"א ה"א) ד„עבר האב כו' ולא מל אותן ביטל מצות עשה ואינו חייב כרת שאין הכרת תלוי אלא בערל", וגם בנוגע להערל עצמו כתב שם (ה"ב) ד„אינו חייב כרת עד שימות והוא ערל במזיד". — וראה לקמן ע' 144 הערה *41.

41) מח, סע"ב ואילך.

42) פ"ב ה"ג.

*42) ראה גם לקו"ש ח"ל ע' 57 ואילך.

43) רמב"ם ריש הל' תפלה. סהמ"צ (מ"ע ה) ומנין המצות בריש ספר היד (מ"ע ה).

44) עקב יא, יג.

45) משפטים כג, כה.

46) ל' הרמב"ם בסהמ"צ שם.

47) ריש שורש ד' בסהמ"צ.

48) ראה לקו"ש ח"ד ע' 1144 הערה 5. וראה לקו"ש נשא תש"נ. חידושים וביאורים בש"ס ח"א ס"ח.

עד״ז (און נאכמער) איז בנוגע לברית מילה: ס׳איז א מצוה פרטית, איינע פון די תרי״ג מצות; ברית מילה איז אבער אויך אן ענין כללי, ברית פון אידן בכל איבריהם וכו׳ ובכל ענייניהם וכו׳ מיט׳ן אויבערשטן; בסגנון אחר: ס׳איז דער ברית וגמר קדושת ישראל[49] בא יעדן אידן.

[ע״ד ווי מ׳געפינט די צוויי ענינים בהדגשה בא מילת גר: דער ענין כללי פון מילה, אלא גדר פון גירות, דערמיט גייט ער אריין אין קדושת ישראל; און מילה אלס קיום מצוה פרטית פון מילה, ווי דער ראגאטשאווער איז דאס מבאר[50]].

ז. און דאס זיינען די צוויי הלכות אין רמב״ם:

אין דער ערשטער הלכה (הלכה ח) רעדט דער רמב״ם וועגן דעם ענין כללי, דעם כלליות׳דיקן תוכן פון ברית מילה, ווי דאס איז פארבונדן מיטן גדר (קדושת) ישראל; און אין דער צווייטער הלכה (הלכה ט) איז דער מדובר וועגן דער מצוה פרטית, דעם גדר פרטי פון ברית מילה.

דערפאר זאגט דער רמב״ם אין דער ערשטער הלכה: „מאוסה היא הערלה שנתגנו בה הגוים שנאמר כי כל הגוים ערלים״, וואס דערמיט מיינט ער ניט בלויז צו מדגיש זיין די מיאוס וגנות שבערלה נאר (בעיקר), אז אין דעם באשטייט דער הבדל צווישן גוים און בני ישראל — אז „ערלה״ איז א זאך „שנתגנו בה הגוים״, און דער אויפטו פון מילה אז דאס שאפט די שלימות אין ישראל און דעם קשר הברית פון אידן מיטן אויבערשטן. און דאס איז מוסבר אין דעם וואס דער רמב״ם זאגט נאכדעם: „גדולה היא המילה שלא נקרא אברהם אבינו שלם עד שמל שנאמר התהלך לפני והי׳ תמים ואתנה בריתי ביני ובינך גו״: די שלימות פון ישראל, דער ברית מיטן אויבערשטן, איז דורך מילה דוקא.

און דעריבער איז דער רמב״ם ממשיך אין דער הלכה און ברענגט דעם מאמר ממס׳ אבות „כל המפר בריתו של אברהם אבינו כו׳ אע״פ שיש בו תורה ומעשים טובים אין לו חלק לעוה״ב״, וואס דא זעט מען באופן בולט ביותר, אויף וויפל ברית מילה איז פארבונדן מיט דעם עצם[51] גדר (קדושת) ישראל[52].

אין דער צווייטער הלכה רעדט דער רמב״ם וועגן מילה אלס א מצוה פרטית, אז אפילו ווי א מצוה פרטית האט זי אין זיך א מעלה נוספת לגבי אלע אנדערע מצות. און דאס איז דער רמב״ם מדגיש בשינוי לשונו גלייך בתחילת ההלכה: „בא וראה כמה חמורה מילה״ — ניט „גדולה מילה״ ווי ער זאגט אין דער הלכה הקודמת (און ווי לשון המשנה כנ״ל) —

ווייל דא רעדט דער רמב״ם וועגן דער חומרא (בעונש וכיו״ב ותו לא) פון מילה, מילה אלס מצוה פרטית (און דערויף פאסט דער לשון „חמורה״) — און אין דעם ברייגט ער די צוויי ענינים: שלא נתלה למשה רבינו עלי׳ אפילו שעה אחת אף ע״פ שהי׳ בדרך,

---

49) להעיר משו״ע אדה״ז תאו״ח סוס״ד במהד״ת (לקמן הערה 56).

50) צפע״נ לרמב״ם הל׳ מילה פ״א ה״ז.

51) דכל ישראל יש להם חלק לעוה״ב כו׳ (סנהדרין ר״פ חלק).

52) דרק הם נצטוו על התומ״צ ובמילא מטובב מזה חלק לעוה״ב. — ועפ״ז יומתק שאין לו חלק לעוה״ב אע״פ שיש בו תומ״צ.

וואס ווייזט אויף דער גרויסער האַרב־קייט פון מצות מילה: און נאָך אַן ענין אין וועלכן מ׳זעט אויף וויפל ס׳איז „חמורה מילה״ לגבי אַנדערע מצות — „וכל מצות התורה נכרתו עליהן שלש בריתות כו׳ ועל המילה נכרתו שלש עשרה בריתות״. והיינו, אַז דאָ רעדט ער ניט וועגן דער מעלה פון מילה לגבי כללות התורה, נאָר לגבי יעדער מצוה (בפ״ע) פון אַלע מצות התורה, וואָס באַ יעדער פון זיי איז „נכרתו שלש בריתות״, און „על המילה נכרתו י״ג בריתות״[53].

משא״כ אין משנה, וואו דער לשון איז „גדולה מילה שנכרתו עלי׳ י״ג בריתות״, (גדולה — ע״ד גדול שכולל בכ״מ: לפי ענינו בשנים בחכמה ביר״ש בענקים[54], ביז ע״ד גדול הוי׳) ווערט דערמיט געמיינט דער ענין כללי פון מילה — ווי מילה איז אַן ענין כללי אין גאַנץ תורה ומצות. וואָס דערפאַר איז זי „גדולה״ (פון כל התורה ומצות) דערמיט וואָס „נכרתו עלי׳ י״ג בריתות״[55] (משא״כ כל התורה כו׳, וואָס אויף דעם זיינען געווען בלויז ג׳ בריתות).

ח. עפ״ז וועט מען פאַרשטיין דעם חילוק צווישן דעם רמב״ם און דעם ירושלמי, וואָס דער רמב״ם ברענגט ניט דעם פריערדיקן פסוק „ביום ההוא כרת ה׳ את אברם ברית לאמר״, כאָטש ער ווערט געבראַכט אין ירושלמי:

אין ירושלמי קומט דער מאמר ווי אַ פירוש און ביאור אויף דברי המשנה „גדולה מילה שנכרתו עלי׳ שלש עשרה בריתות״, דהיינו די מעלה און „גדולה״ פון מילה אַלס ברית כללי, וואָס איז פאַרבונדן מיט דעם גדר (קדושת) ישראל בכלל — און צו דעם ענין איז אויך שייך דער פסוק „ביום ההוא כרת ה׳ את אברם ברית לאמר״.

די הסברה אין דעם: אע״פ אַז דער ברית כללי מיטן אויבערשטן, קומט בפועל דורך דעם ברית פרטי, דורכן קיום פון דער מצוה פרטית פון מילה — „בריתי בבשרכם לברית עולם״ (ע״ד הנ״ל בתפלה ותשובה) — אעפ״כ איז דער ברית כללי פאַראַן באַ יעדער אידן, אויך אין פאַל וועט ער האָבן (צוליב אַ סיבה ע״פ תורה) ניט געקענט מקיים זיין מצות מילה בפועל. ווי די משנה זאָגט אין נדרים: קונם שאיני נהנה לערלים מותר בערלי ישראל ואסור במולי עכו״ם שאיני נהנה למולים אסור בערלי ישראל ומותר במולי עכו״ם שאין הערלה קרוי׳ אלא לשם עכו״ם שנאמר כי כל הגוים ערלים וכל בית ישראל ערלי לב.

ומוטעם בזה פאַרוואָס די משנה ברענגט דעם מאמר אַלס הקדמה צו די וויטערדיקע מאמרים „מאוסה היא הערלה כו׳ גדולה היא המילה שנכרתו עלי׳ כו׳״ — לרמז, אַז דער ברית כללי איז בעצם פאַראַן באַ יעדן אידן, נאָר דער גמר הדבר, בפועל ובגילוי, טוט זיך אויף דורך דעם קיום פון ברית מילה „בבשרכם״[56].

ויש לומר דעם טעם דערפון, ווייל אַזוי איז עס געווען ביים ערשטן אידן,

---

53) וי״ל שחיוב כרת במצות מילה (התחלת הרמב״ם בהל׳ מילה) דגדולה היא גם בחומרת הדבר ועונשו (ע״ד לשון ר׳ יוסי) וגם ד„חמורה מילה״ כמצוה פרטית. וראה לשון הטור שם: וגדולה היא משאר מצות עשה שיש בה צד כרת וגם נכרתו עלי׳ י״ג בריתות בפרשת מילה.

54) יהושע יד, טו.

55) ראה תו״א סוף פרשתנו בפי׳ מאמר רז״ל גדולה מילה שנכרתו עלי׳ י״ג בריתות, דגדולה מילה היא בחי׳ מילה הגדולה שלמעלה מהתורה.

56) בלשון אדה״ז (שו״ע או״ח מהדי״ת סוס״ד) תחילת כניסת נפש זו הקדושה היא כו׳ במצות מילה. וראה לקו״ש ח״ג ע׳ 763. ח״י ע׳ 45.

אברהם אבינו: דער „ברית כללי" צווישן דעם אויבערשטן און אברהם אבינו איז ניט געווען בזמן און דורך ברית מילה, נאר אַ סך יאָרן פאַר דעם — בברית בין הבתרים, „כרת ה' את אברם ברית לאמר גו'", און דאָס איז געווען אַ ברית מיט אברם וזרעו אחריו; נאָר דערנאָך, כמה וכמה שנים לאח"ז, איז געווען דער ציווי פון אויבערשטן צו אברהם'ן אַז אַט דעם ברית דאַרף מען קובע זיין „בבשרכם" (דורך מצות מילה).

און דערפאַר איז עס אויך אַזוי בא זרעו אחריו: דער ברית כללי צווישן אַ אידן און דעם אויבערשטן איז אַלעמאָל קיים, גלייך כשנולד, אויך כשמתו אחיו מחמת מילה און דערפאַר לא מל"י, גלייך ווי ער ווערט געבאָרן איז ער בקדושת ישראל.

ועפ"ז איז פאַרשטאַנדיק, אַז די י"ג בריתות וואָס דער רמב"ם רעכנט אויס זיינען בתוכנם די זעלבע ווי די י"ג בריתות וועלכע ווערן געריכנט אין ירושלמי, נאָר דער ירושלמי איז מקדים (הקדמה להענין — ולא נכנס בהמנין שבהענין) דעם פסוק „ביום ההוא כרת ה' את אברם ברית לאמר גו'", ווייל ער רעדט פריער וועגן מילה אַלס ברית כללי, ד.ה. ווי דאָס וואָס נכרתו עלי' י"ג בריתות איז מדגיש אַז מילה איז אַ ברית כללי צווישן אַ איד מיטן אויבערשטן — דעריבער ברענגט ער אַלס הקדמה לזה דעם פסוק וואָס רעדט וועגן דעם ברית כללי.

דער רמב"ם אַבער קומט אין דער צווייטער הלכה זאָגן אַז אויך מילה אַלס מצוה פרטית איז „חמורה" פון כל מצות התורה, כנ"ל. דעריבער האָט דאָ ניט קיין אָרט דער פסוק „ביום ההוא כרת ה' את אברם ברית לאמר", וואָס רעדט וועגן דעם ברית כללי (הגם אַז אויך דאָס איז פאַראַן אין מילה), נאָר ער פאַנגט אָן פון פסוק „ואתנה בריתי" ביז צום פסוק „ואת בריתי אקים את יצחק", י"ג בריתות וואָס אַלע נאמרו „במעמד אחד", בנוגע דעם ברית פרטי, כנ"ל.

(משיחות ש"פ נשא
ויום ב' דחגה"ש תשד"מ)

---

57) ראה מפרשים למשנה נדרים שם.